

Warunkowe przedterminowe zwolnienie z odbywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego — przesłanki materialne

GRZEGORZ MAŁYNIUK

Uniwersytet Jagielloński

Ustawą z dnia 7 września 2007 r. o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego (Dz.U. z 2007 Nr 191, poz. 1366)¹ do polskiego prawa karnego wykonawczego wprowadzono instytucję dozoru elektronicznego.

Spośród wielu możliwości wykorzystania dozoru elektronicznego stosowanych w innych krajach² polski ustawodawca ograniczył zastosowanie tej instytucji do wykonywania kary pozbawienia wolności. W ten sposób system dozoru elektronicznego stał się kolejnym (obok zwykłego, terapeutycznego i programowego oddziaływania) systemem odbywania kary pozbawienia wolności.

Z definicji odbywania kary w systemie dozoru elektronicznego, wynika, że jest to jedyny system odbywania kary pozbawienia wolności, który pozwala na jej wykonanie w miejscu zamieszkania. Jednak do 5 lipca 2012 roku był to także jedyny system odbywania kary pozba-

¹ Dalej: ustawa o SDE.

² Na temat stosowania dozoru elektronicznego w innych krajach europejskich por. B. Stańdo-Kawecka, *Dozór elektroniczny w systemie sankcji karnych w wybranych krajach europejskich*, „Państwo i Prawo” 2012, nr 5, s. 31 nn.

wienia wolności, który wyłączał możliwość uzyskania warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbywania tej kary. Przepis art. 5 ust. 2 powołanej ustawy wyłączał bowiem stosowanie przepisów o warunkowym przedterminowym zwolnieniu, zawartych w Kodeksie karnym (dalej: k.k.) wobec skazanego odbywającego karę w systemie dozoru elektronicznego. Z uzasadnienia projektu tejże ustawy³ wynika, iż taka regulacja motywowana była założeniem, że kara pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego jest w istocie wykonywana na wolności, więc nie ma uzasadnienia istnieniu możliwości warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbywania tej kary.

Jednak ustawą z dnia 25 maja 2012 r. o zmianie ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego (Dz.U. z 2012 r., poz. 692) uchylono ten przepis, co wraz z nowelizacją przepisu art. 5 ust. 1 ustawy wykreowało możliwość warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbywania kary w systemie dozoru elektronicznego. W uzasadnieniu tej nowelizacji lakonicznie jedynie wspomniano, że powinna istnieć możliwość warunkowego zwolnienia skazanego w tych wypadkach, gdy przebieg odbywanej przez niego kary, jego zachowanie i postawa uzasadniają pogląd, iż pomimo jej zastosowania skazany będzie przestrzegał porządku prawnego i nie popełni ponownie przestępstwa⁴. Tym samym zrównano — w zakresie możliwości uzyskania warunkowego przedterminowego zwolnienia — system dozoru elektronicznego z innymi systemami odbywania kary. Udzielenie warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbywania kary w systemie dozoru elektronicznego obwarowane jest tymi samymi rygorami, co w wypadku innych systemów wykonywania kary pozbawienia wolności, w szczególności w zakresie przesłanek materialnych udzielenia warunkowego zwolnienia.

Ze względu jednak na specyfikę odbywania kary w systemie dozoru elektronicznego powstają doniosłe wątpliwości związane z udzielaniem warunkowego przedterminowego zwolnienia z tej kary. Najpoważniejsza z nich wywołana jest przez porównanie przesłanek materialnych udzie-

³ Druk nr 1237, Sejm RP V kadencji.

⁴ Druk nr 179, Sejm RP VII kadencji.

lenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego i warunkowego przedterminowego zwolnienia.

Przesłanki udzielenia zezwolenia na odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego uregulowane zostały w przepisie art. 6 ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego. Mimo krótkiego czasu obowiązywania ustawy przepis ten zmieniał się już wielokrotnie i warto przesłedzić szczegółowo jego przekształcenia.

W pierwotnym brzmieniu wymienionego przepisu przesłanki materialne udzielenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego uregulowano w sposób odmienny dla skazanych, którzy jeszcze nie rozpoczęli odbywania kary w zakładzie karnym, a inaczej dla tych już osadzonych. W przypadku skazanego pozostającego na wolności dopuszczalne było udzielenie zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego, jeżeli jest to wystarczające do osiągnięcia celów kary oraz jeżeli szczególne względy bezpieczeństwa i stopień demoralizacji, a także inne szczególne okoliczności nie przemawiały za potrzebą jego osadzenia w zakładzie karnym. Natomiast w przypadku osadzonego do odbycia danej kary ocenie podlegały — oprócz powołanych wyżej okoliczności przede wszystkim dotychczasowe zachowanie skazanego w czasie odbywania kary, które uzasadniać miało przekonanie, że w czasie pobytu poza zakładem karnym będzie on przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego.

Kolejne nowelizacje, jakim poddano przepis art. 6 powołanej ustawy, nie dotyczyły materialnych przesłanek udzielenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego. W dniu 25 czerwca 2010 r. weszła w życie ustawa z dnia 21 maja 2010 r. o zmianie ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego (Dz.U. 2010.101.647). Zgodnie ze znowelizowanym przepisem w przypadku skazanego pozostającego na wolności dopuszczalne było udzielenie zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego, jeżeli jest to wystarczające do osiągnięcia celów kary oraz jeżeli względy bezpieczeństwa i stopień demoralizacji, a także inne szczególne okoliczności nie przemawiają za potrzebą jego osadzenia w zakładzie karnym. Natomiast w przypadku skazane-

go odbywającego daną karę ocenie podlegało ponadto dotychczasowe zachowanie skazanego w czasie odbywania kary. Wobec skazanego już osadzonego ocenie nadal podlegało zatem jego zachowanie w czasie odbywania kary, jednak nie określono, jaki ma być wynik tej oceny.

Ustawą z dnia 25 maja 2012 r. o zmianie ustawy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego (Dz. U. z 2012 r., poz. 692) zupełnie inaczej uregulowano przesłanki materialne udzielenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego. W sposób odrębny uregulowane zostały przesłanki materialne udzielenia zezwolenia skazanemu pozostającemu na wolności i skazanemu już osadzonemu. Przesłanką wspólną dla tych dwóch kategorii jest uznanie, że wykonanie kary w systemie dozoru elektronicznego będzie wystarczające do osiągnięcia celów kary. Skazanemu, który nie rozpoczął wykonywania kary w zakładzie karnym, można — zgodnie z przepisem art. 6 ust. 2 — udzielić zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, jeżeli względy bezpieczeństwa i stopień demoralizacji, a także inne szczególne okoliczności nie przemawiają za potrzebą osadzenia skazanego w zakładzie karnym. A zatem przesłanki te są tożsame z tymi, które znajdowały zastosowanie pod rządami poprzednio obowiązujących przepisów. W przypadku zaś skazanego, który rozpoczął już odbywanie kary w zakładzie karnym, można — zgodnie z przepisem art. 6 ust. 3 — udzielić zezwolenia na odbycie w systemie dozoru elektronicznego pozostałej części kary, jeżeli za udzieleniem zezwolenia przemawiają dotychczasowa postawa i zachowanie skazanego.

U podstaw tej nowelizacji legło przeświadczenie, że inne powinny być podstawy udzielenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego skazanemu pozostającemu na wolności, a inne w przypadku skazanego pozostającego w izolacji penitencjarnej, który „przez cały czas poddawany jest pracy resocjalizacyjnej, jego zachowanie oceniane jest i korygowane przez wyspecjalizowane służby penitencjarne”⁵.

Ponieważ dopiero ostatnia ze wspomnianych nowelizacji wprowadziła także możliwość udzielenia warunkowego przedterminowego

⁵ Druk nr 179, Sejm RP VII kadencji.

zwolnienia z odbywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, analizie w ramach niniejszego opracowania poddane zostaną przesłanki materialne udzielenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego w kształcie obecnie obowiązującym. Analiza ta ma na celu porównanie przesłanek udzielenia tego zezwolenia z przesłankami materialnymi udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbywania kary pozbawienia wolności. Jednak prawidłowa interpretacja obecnie obowiązujących przepisów nie może nastąpić bez odwołania się do przedstawionej wyżej ewolucji tej regulacji.

Okolicznością nieodmiennie występującą na pierwszym miejscu w katalogu przesłanek materialnych udzielenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego jest stwierdzenie, że będzie to wystarczające do osiągnięcia celów kary. Cele kary pozbawienia wolności opisane zostały w przepisie art. 67 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego (dalej: k.k.w.), który określa je jako wzbudzanie w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądanych postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego i tym samym powstrzymania się od powrotu do przestępstwa. Jest to zatem cel indywidualnoprzewencyjny, który zostaje osiągnięty, jeśli po zakończeniu odbywania kary skazany nie powróci do przestępstwa.

Powstaje jednak w tym miejscu pytanie, czy wśród celów kary pozbawienia wolności znajdują się także cele ogólnoprzewencyjne⁶. Taka interpretacja dopuszczalna byłaby w kontekście przepisu art. 53 k.k.⁷, który określa dyrektywy wymiaru kary. Jednak instytucja dozoru elektronicznego — w obowiązującym kształcie — to instytucja o charakterze wykonawczym, stosowana po uprawomocnieniu się orzeczenia, w którym zastosowano sankcję pozbawienia wolności. W doktrynie przyjmuje

⁶ Tak R.A. Stefański, *Kara pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2007, nr 4, s. 29 nn.

⁷ Tak A. Kiełtyka, A. Ważny, *Ustawa o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 89; oraz S. Leleńtal, *Orzekanie o zezwoleniu na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego*, [w:] *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga Jubileuszowa dedykowana profesorowi Tadeuszowi Bojar-skiemu*, red. A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowska-Flieger, Lublin 2011.

się zaś, że „o ile sądowy wymiar kary jest ukierunkowany na prewencję indywidualną i ogólną, o tyle wykonywanie kary pozbawienia wolności jest zorientowane wyłącznie na indywidualne oddziaływanie na konkretną osobę”⁸. Powstaje zatem pytanie, czy w związku z wykonawczym charakterem orzekania o zezwoleniu na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego jest w tym postępowaniu miejsce na uwzględnienie przesłanki prewencji ogólnej. Wydaje się, że odwołanie się w przepisie do celów kary pozbawienia wolności determinuje przyjęcie, że chodzi także o cele ogólnoprewencyjne⁹, choć takie rozwiązanie należy uznać za sprzeczne z wykonawczym charakterem instytucji dozoru elektronicznego.

Kolejną przesłanką materialną udzielenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego — dotyczącą jednak tylko skazanych, którzy jeszcze nie rozpoczęli odbywania kary w warunkach izolacji penitencjarnej — jest ustalenie, że względy bezpieczeństwa i stopień demoralizacji, a także inne szczególne okoliczności nie przemawiają za potrzebą osadzenia skazanego w zakładzie karnym. Są to zatem przesłanki ukształtowane w sposób negatywny — udzielenie zezwolenia uzależnione jest od ich niewystąpienia. Także i te przesłanki — w odniesieniu do skazanych, którzy jeszcze nie rozpoczęli odbywania kary w warunkach izolacji penitencjarnej — pozostały w zasadzie niezmienione od chwili wejścia w życie ustawy o SDE. Za zmianę jedynie kosmetyczną uznać należy fakt, iż w pierwotnym brzmieniu na przeszkodzie udzieleniu zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego stanąć mogły jedynie szczególne względy bezpieczeństwa. Skoro bowiem, oprócz względów bezpieczeństwa i stopnia demoralizacji na przeszkodzie udzieleniu zezwolenia mogą stanąć „inne szczególne okoliczności”, oznacza to, że także względy bezpieczeństwa i stopień demoralizacji mają charakter okoliczności szczególnych¹⁰.

Przesłanki te mają charakter bardzo ogólny i stanowią oczywistą emanację funkcji ochronnej prawa karnego, eliminując możliwość udzielenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego

⁸ J. Lachowski, *Instytucja warunkowego przedterminowego zwolnienia*, „Państwo i Prawo” 2008, nr 2, s. 121.

⁹ Tak R.A. Stefański, *op. cit.*, s. 29 nn.

¹⁰ Tak S. Lelental, *op. cit.*

sprawcom niebezpiecznym. Pojęcie demoralizacji jest znane porządkowi prawnemu, jednak nie doczekało się definicji pozwalającej na wyłączenie dowolności przy ocenie stopnia demoralizacji skazanego. Jedyna definicja tego pojęcia znajduje się w ustawie z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2010 Nr 33, poz. 178 — tekst jednolity ze zm.), w przepisie art. 4 § 1 jako okoliczności świadczące o demoralizacji podaje w szczególności naruszanie zasad współżycia społecznego, popełnienie czynu zabronionego, systematyczne uchylanie się od obowiązku szkolnego lub kształcenia zawodowego, używanie alkoholu lub innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, uprawianie nierzędu, włóczęgostwo, udział w grupach przestępczych. Katalog ten jest otwarty, zatem nie pozwala na wyłączenie dowolności dokonywanej oceny, ponadto katalog ten dotyczy osoby nieletniej, a skazany, co do którego rozważa się udzielenie zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego, z definicji ma co najmniej 17 lat. Wynika to z faktu, iż kara pozbawienia wolności orzekana jest za przestępstwa, a dolna granica wieku odpowiedzialności za przestępstwo to 17 lat¹¹. Nie można zatem do osoby dorosłej stosować tej samej definicji demoralizacji co do nieletniego. Podana definicja może być jednak pomocna. W szczególności naruszanie zasad współżycia społecznego, popełnienie kolejnego czynu zabronionego, systematyczne uchylanie się od obowiązków wynikających z przepisów prawa (np. obowiązku alimentacyjnego), nadużywanie alkoholu lub używanie innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, uprawianie nierzędu, włóczęgostwo, udział w grupach przestępczych wydają się okolicznościami, które — przy odpowiednim stopniu systematyczności występowania — mogą prowadzić do wniosku, że skazany jest osobą zdemoralizowaną. Pod uwagę powinny być brane także okoliczności, czy skazany pracuje bądź uczy się, czy stwierdzono u niego uzależnienia¹².

Warto zauważyć, iż Kodeks karny wykonawczy również posługuje się pojęciem stopnia demoralizacji i zagrożenia społecznego, który

¹¹ Wyjątek od tej zasady statuuje przepis art. 10 § 2 k.k., jednak wymienione tam typy czynów zabronionych zagrożone są sankcją, która umożliwia orzeczenie kary w wymiarze nieprzekraczającym jednego roku w statystycznie znikomej ilości przypadków.

¹² Tak A. Kiełtyka, A. Ważny, *op. cit.*, s. 90.

znaczeniowo zbliżony jest do stopnia demoralizacji i względów bezpieczeństwa, o których mowa w ustawie o SDE. Stopień demoralizacji i zagrożenia społecznego to okoliczności, jakie zgodnie z art. 82 § 2 pkt 7 k.k.w. należy uwzględnić przy klasyfikacji skazanych odbywających karę pozbawienia wolności. Na gruncie tego przepisu pojęcie demoralizacji interpretować należy jako nieprzestrzeganie podstawowych norm moralnych, wpływających na pełnienie istotnych ról społecznych, zagrożenie zaś społeczne jako skłonność skazanego do popełniania czynów zabronionych¹³. Jednak także przy tak sformułowanej definicji nie można uniknąć dowolności.

Kolejnym problemem wiążącym się z niedookreślonością przesłanek materialnych udzielenia zgody na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego jest konieczność stwierdzenia, że na przeszkodzie udzieleniu tego zezwolenia nie stoi szczególny poziom demoralizacji skazanego lub szczególne względy bezpieczeństwa. Bez jakichkolwiek wskazań ustawowych przesłanek przyjęcia „szczegółności” stopnia demoralizacji lub względów bezpieczeństwa nie sposób ustalić, kiedy taka „szczegółność” zachodzi lub nie. Ponadto trudno wyobrazić sobie sytuację, gdy sprawca o szczególnym stopniu demoralizacji lub wobec którego szczególne względy bezpieczeństwa przemawiają za osadzeniem w izolacji penitencjarnej, skazany zostanie na karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą jednego roku¹⁴.

W obecnym stanie normatywnym przesłankami materialnymi udzielenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego skazanemu, który rozpoczął już odbywanie kary w izolacji penitencjarnej, jest stwierdzenie, że będzie to wystarczające do osiągnięcia celów kary, a ponadto przemawiają za tym dotychczasowa postawa i zachowanie skazanego. Jak już wspomniano, w uzasadnieniu nowelizacji, która w ten sposób ukształtowała przesłanki udzielenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego skazanemu już odbywającemu karę, wskazano, iż decydującą rolę powinna odgrywać ocena zachowania skazanego w okresie odbywania tej kary w izolacji penitencjarnej. Jednak założenie to nie znajduje odzwierciedlenia w przyjętej regulacji,

¹³ K. Postulski, *Komentarz do art. 82 Kodeksu karnego wykonawczego*, t. 18, SIP LEX.

¹⁴ Tak S. Lelental, *op. cit.*

która nie wskazuje na potrzebę dokonania oceny postawy i zachowania skazanego w okresie odbywania kary, lecz na potrzebę dokonania oceny dotychczasowej postawy i zachowania skazanego, a więc horyzont czasowy nie jest ograniczony do okresu odbywania kary. Ponadto obecna regulacja nie przewiduje możliwości odmówienia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego skazanemu już odbywającemu karę ze względu na stopień jego demoralizacji i względy bezpieczeństwa, gdyż — jak wskazano wyżej — te przesłanki negatywne odnoszą się jedynie do skazanego, który jeszcze nie rozpoczął odbywania kary. Wreszcie warto zauważyć, że nie wskazano, jaki ma być rezultat oceny dotychczasowej postawy i zachowania skazanego. Czy, na przykład, ma to być pozytywna prognoza kryminologiczno-społeczna, jak to było w pierwotnym brzmieniu ustawy o SDE.

Wobec powołanych problemów interpretacyjnych, w szczególności niedookreśloności przesłanek materialnych, za najistotniejszą przesłankę udzielenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego należy uznać stwierdzenie, że jej odbycie w tej formie jest wystarczające dla celów kary. Nie sposób bowiem uznać, że w przypadku sprawcy zdemoralizowanego cele kary pozbawienia wolności mogą zostać osiągnięte w razie jej wykonania w systemie dozoru elektronicznego. Podobnie w przypadku skazanego, który w okresie odbywania kary w izolacji penitencjarnej zachowuje się nagannie. Należy zatem stwierdzić, że przesłanką udzielenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego jest uznanie, iż wykonanie kary w tej formie jest wystarczające do osiągnięcia celów kary, a pozostałe przesłanki materialne są jedynie katalogiem okoliczności, które należy brać pod uwagę, ustalając, czy odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego jest wystarczające do osiągnięcia celów tej kary.

Reasumując zatem, do udzielenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego konieczne jest stwierdzenie, że wykonanie kary w tym systemie będzie wystarczające do osiągnięcia celów zapobiegawczych i wychowawczych wobec skazanego, a także potrzeb w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa, co ustalone zostaje na podstawie oceny stopnia demoralizacji skazanego i dotyczących jego osoby względów bezpieczeństwa — w przypadku skazanego pozostającego na wolności, albo też w oparciu o ocenę

dotychczasowego zachowania i postawy skazanego, który już rozpoczął odbywanie przedmiotowej kary w izolacji penitencjarnej.

Takie ukształtowanie przesłanek udzielenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego w sposób merytoryczny i konstrukcyjny podobne jest do unormowania przesłanek udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbywania kary pozbawienia wolności, w tym także tej odbywanej w systemie dozoru elektronicznego.

Przesłanki materialne udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia zostały uregulowane w przepisie art. 77 § 1 k.k. Przesłanką taką jest tak zwana pozytywna prognoza kryminologiczno-społeczna, czyli przekonanie, że skazany mimo niewykonania kary w całości będzie przestrzegał porządku prawnego, przede wszystkim nie popełni kolejnego przestępstwa. Przekonanie to kształtuje się w oparciu o ocenę postawy skazanego, jego właściwości i warunków osobistych, okoliczności popełnienia przestępstwa oraz zachowania po jego popełnieniu i w czasie odbywania kary.

Już pobieżna analiza powołanego katalogu¹⁵ pozwala na dostrzeżenie istotnych podobieństw do katalogu przesłanek podlegających ocenie w postępowaniu o udzielenie zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego. Katalog ten obejmuje wprost ocenę postawy i zachowania skazanego, a stopień demoralizacji i względy bezpieczeństwa należą do kategorii warunków i właściwości osobistych skazanego. W związku z koniecznością uwzględniania potrzeb prewencji ogólnej w postępowaniu o udzielenie zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego wydaje się także, iż okoliczności popełnienia przestępstwa winny zostać uwzględnione przy ocenie zaistnienia przesłanek udzielenia tego zezwolenia.

Można zatem uznać, że w przypadku rozważania warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, część okoliczności będzie przedmiotem oceny już po raz drugi, po jej dokonaniu w postępowaniu o udzielenie zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego.

¹⁵ Katalog ten został szeroko omówiony w licznych opracowaniach, w szczególności J. Lachowski, *Przesłanka materialna warunkowego przedterminowego zwolnienia na gruncie kodeksu karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 11, s. 36 nn.

Należy jednak zwrócić uwagę na poważne różnice między przesłanką materialną udzielenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego a przesłanką materialną udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia. Przesłanką materialną udzielenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego jest bowiem stwierdzenie, że wykonanie kary w tej formie będzie wystarczające do osiągnięcia celów zapobiegawczych i wychowawczych wobec skazanego, a także potrzeb w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa. Tymczasem przesłanką materialną udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia jest ustalenie, że cel indywidualnoprewencyjny kary został już osiągnięty, względy zaś prewencji ogólnej nie są uwzględniane wcale¹⁶.

Takie ukształtowanie przesłanek zastosowania omawianych instytucji prowadzi do wniosku, że w chwili rozważania udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, już wcześniej ustalone jest, że odbywanie przez skazanego kary w izolacji penitencjarnej nie jest konieczne do osiągnięcia celów indywidualno- i ogólnoprewencyjnych, a o potrzebie osadzenia skazanego nie świadczą poziom demoralizacji skazanego, względy bezpieczeństwa ani inne szczególne okoliczności, ewentualnie dotychczasowa postawa i zachowanie skazanego świadczą o możliwości osiągnięcia celów indywidualno- i ogólnoprewencyjnych także poza zakładem karnym. Można zatem uznać, że w tym wypadku jest z góry ustalone, że skazany, ubiegający się o warunkowe zwolnienie nie powinien znaleźć się w zakładzie karnym. A zatem — w zakresie przesłanek materialnych — przed udzieleniem warunkowego przedterminowego zwolnienia do ustalenia pozostaje, czy cel indywidualnoprewencyjny kary pozbawienia wolności został osiągnięty w czasie odbywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego.

Jeżeli skazany w okresie odbywania kary w systemie dozoru elektronicznego przestrzega nałożonych nań obowiązków, poddaje się rygorowi odbywania kary w tym systemie i nie narusza porządku prawnego, wniosek, że zachodzi wobec niego pozytywna prognoza kryminologiczno-

¹⁶ J. Lachowski, *Instytucja warunkowego przedterminowego zwolnienia*, „Państwo i Prawo” 2008, nr 2, s. 121.

-społeczna, jawi się jako konieczny. Wydaje się bowiem, iż w ten sposób zachowanie skazanego w okresie odbywania kary prowadzi do przekonania, że będzie on przestrzegał porządku prawnego i nie popełni kolejnego przestępstwa mimo niewykonania kary w całości.

Należy w tym miejscu zwrócić uwagę, że zgodnie z przepisem art. 28 ust. 1 pkt 1 ustawy o SDE sąd penitencjarny uchyla zezwolenie na odbycie przez skazanego kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, jeżeli skazany, odbywając karę w tym systemie, naruszył porządek prawny, w szczególności popełnił przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, uchyla się od wykonania nałożonych obowiązków lub orzeczonego środka karnego.

Można zatem uznać, iż z chwilą nabycia przez skazanego uprawnień formalnych do ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie z odbywania kary w systemie dozoru elektronicznego (które są tożsame z ogólnymi warunkami formalnymi) zachodzi także przesłanka materialna udzielenia warunkowego zwolnienia, chyba że zachodzą przesłanki do uchylenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego.

Jak bowiem wskazano wyżej, ocena warunków i właściwości osobistych skazanego, ujętych jako ocena stopnia demoralizacji i względów bezpieczeństwa po stronie skazanego została już dokonana i uznana za pozytywną, ewentualnie pozytywnie oceniono uprzednią postawę i zachowanie skazanego, a skazany w okresie odbywania kary przestrzega porządku prawnego, uznać więc należy, że zachodzi pozytywna prognoza kryminologiczno-społeczna. Jeśli zaś w okresie odbywania kary skazany uchyla się od nałożonych obowiązków lub w inny sposób narusza porządek prawny, to zezwolenie na odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego podlega uchyleniu, a skazany będzie mógł ubiegać się o warunkowe zwolnienie z odbywania kary wykonywanej w formie izolacji penitencjarnej. Jedyną sytuacją, w której skazany może spotkać się z odmową warunkowego zwolnienia z odbywania kary w systemie dozoru elektronicznego ze względu na niespełnienie przesłanki materialnej, to taka, kiedy skazanemu udzielono zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego po odbyciu części tej kary w formie izolacji penitencjarnej, a okres odbywania kary w systemie dozoru elektronicznego poprzedzający rozpatrzenie wniosku o warunkowe

przedterminowe zwolnienie jest zbyt krótki do oceny postawy skazanego jako uzasadniającej pozytywną prognozę kryminologiczno-społeczną.

Przedstawiona analiza prowadzi zatem do wniosku, iż następstwem wykonywania kary w systemie dozoru elektronicznego winno być warunkowe przedterminowe zwolnienie z jej odbywania. Do udzielenia zezwolenia na odbywanie kary w tym systemie konieczna jest bowiem pozytywna ocena perspektywy resocjalizacyjnej skazanego. Natomiast skazany, podporządkowując się rygorom jej wykonywania, dowodzi tego, że będzie w przyszłości przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni kolejnego przestępstwa. Jeśli zaś skazany nie podporządkuje się rygorom wykonywania kary w tym systemie, dowodzi tym samym konieczności uchylenia zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego.

Conditional release from serving a punishment of deprivation of liberty in the electronic surveillance system

Summary

This paper includes an analysis of the substantive conditions for the authorization to serve a punishment of deprivation of liberty in the electronic surveillance system. Then those are compared to the conditions for granting of conditional release. As a result of this analysis and comparison conclusions are formulated, concerning the influence of serving the punishment in the electronic surveillance system on the decision about granting of conditional release.

Keywords: conditional release, electronic surveillance.